

2019. november

Cimbora

kíváncsi diákok lapja

A Cimbora
egy erdélyi képregény
nyomába szegődött!
(4. oldal)

Cimbora kihívás 2.

10 könyv 10 kihívás

A Cimbora tízregényes kihívást indít fiatal olvasóinak

Vedd fel a kesztyűt!

Tíz ifjúsági regényt dobunk be a játékba: ha 12–15 éves vagy, válassz egyet közülük, olvasd el, és dönts, hogy a tíz kihívás melyikét társítod a könyvhöz:

új fejezetet (1), novellát (2), jelenetet (3), könyvajánlót írsz (4); könyvtrailert (5), véleménykutatást (6), feladatsort (7), képregényt (8) készítesz hozzá, vagy egy új szereplő (9), egy elhallgatott titok (10) történetét írod meg.

Részletek a 9. oldalon

Küldj egy **szelfit** kedvenc olvasmányoddal!

Várjuk kedvenc olvasmányoddal készült szelfidet a Cimbora Facebook-oldalán!

Cimbora - Kíváncsi diákok lapja

Ha még nem tetted, **kedveld az oldalt,** és **küldd el a fotódat!**

Cimbora

CIMBORA – 2019. november, XXIX. évfolyam
Szórakoztató irodalmi, kulturális folyóirat
10–15 éves diákoknak
ISSN 1222-1910

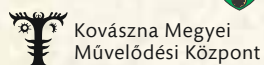
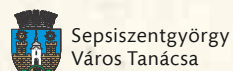
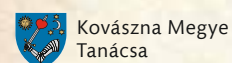
A Cimbora árát a Cimbora Alapítvány bankszámlájára várjuk:
Cont IBAN: RO14BRDE1505V01455331500
BRD Sf. Gheorghe, Fundația Cimbora
Cod fiscal: 8259184

Főszerkesztő: Farkas Kinga
Munkatársak: Csillag István, Forrai Tibor, Gergely Edó, Jakab Villó Hanga, Keszeg Vilmos, Kónya Éva, Köllő Zsolt, Müller Henrietta, Szonda Szabolcs, Szócs Imre, Vetró-Bodoni Barnabás, Zayzon Ágnes

A borítón Csillag István illusztrációja
Borítóterv, könyvtypográfia és nyomdai előkészítés: Csillag István
Kiadja a sepsiszentgyörgyi Cimbora Alapítvány
Készült a sepsiszentgyörgyi T3 Kiadó nyomdájában

Cimbora-szerkesztőség: Szabadság tér 7. szám,
520055 Sepsiszentgyörgy, Kovászna megye, Románia
E-mail: cimboramail@gmail.com / Web: www.cimbora.net

TÁMOGATÓINK

Tartalom

Cimbodolom

„...az emberek nem mindig gonoszak,
a természet védői sem mindig ártatlanok”

A Cimbora egy erdélyi képregény nyomába szegődött! ..... 4. oldal
Arcok az előőrsből: Gál Hunor ..... 6. oldal

Erdélyi cigány mesevilág

Végh Balázs Béla rovata
Boros Olga - Anyakép a cigány népmesékben ..... 7. oldal

Cimbora-kihívás ..... 9. oldal

Csak 1 vers

Lövetei Lázár László rovata
Karinthy Frigyes: Az ige így született... ..... 10. oldal
Külső-belső falak között (2.) ..... 11. oldal

Edóságok

Gergely Edó rovata
Tekintet ..... 12. oldal

Cimbodolom

Maria Surducan–Benczédi Anna Júlia
Vízitündér 1. (részletek a képregényből) ... 13. oldal

Szín-tér

Vetró-Bodoni Barnabás rovata
Virágos, macskás „kiállításparti”
A Szín-téren: Nicolas Party ..... 16. oldal

Barangoló

Kónya Éva rovata
Reneszánsz kori kéziratok terített asztalai ..... 18. oldal
„Im egj kalant kültem ides Rokonom...” (Telegdy Pál) ..... 19. oldal

15. Cimbora Kaláka Tábor

Vili meg nem írt története megelevenedett a papíron – a Cimbora Kaláka Tábor irodalmi foglalkozásairól ..... 23. oldal

Otthon a természetben

Köllő Zsolt rovata
Sárgul már, sárgul már a falevél... ..... 25. oldal

Ti olvastátok

Könyvajánlók ..... 26. oldal

Pad alatt

Tíz tény Mark Twainről, az úszásról és az elektromosság történetéről ..... 27. oldal

Cimbi naplója ..... 29. oldal

Keresztrejtvény

Forrai Tibor rovata ..... 30. oldal

Cimbi képtára

Kónya Éva rovata
Evvészközők barokk festményeken ..... 31. oldal

„... az emberek nem mindig gonoszak,
a természet védői sem mindig ártatlanok”

A Cimbora egy erdélyi képregény nyomába szegődött!

A **Vízitündér 1. MARIA SURDUCAN** forgatókönyve alapján, Benczédi Júlia Anna rajzaival készült képregény, amely először online formában jelent meg, majd román, francia és magyar nyelven is nyomtatásba került. Cimbi felkereste a képregény rajzolóját és színezőjét, Annát, hogy néhány izgalmas részletet is megtudhassatok a kiadvány keletkezéséről.

Aranyláz és erdei mesevilág

A képregény vizuális világa a 19. századi aranyláz korszakába röpit vissza, amikor főként Észak-Amerika az aranyat kutató, meggazdagodást remélő tömegek célpontjává vált. A képregény történetének kezdetén aranylázban égő csoportot ismerünk meg, akik a közeli hegy gyomrából kimosódó arany nyomában járnak: „– Nem könnyű munka. Férfiembernek való. De megéri! – Azt mondják, átok ül az aranyon” – beszélnek a tűz körül ülve. Csatlakozik hozzájuk az ismeretlen földről érkező, gyanús megjelenésű testvérpár, akik hercegnek mondják magukat, bár inkább kalóznak nézhetnénk őket.

A 19. századi aranyásók világából a főszereplő éjszakai, erdei sétájával jut át az olvasó is a mitikus, mesebeli időbe és térbe, a vízitündérek világába. Itt ismerjük meg a három vízitündért, és az önmagát hercegnek kiadó főszereplő is itt ismerkedik meg jövődöbelijével.

„A hegyek gyomrában rejtőzködő aranyat tündérek őrzik, különös lények, akiknek szépsége elveszi a mindennapi ember esztét. De mi történik, ha egy szerelmes halandónak mégis sikerül megnyernie az egyikük szívét? Vajon szerelmük veszélyeztetheti az ősi szabályrendet?”

Görög mitológia, román irodalom és a mesevilág alakváltói

A vízitündérek (románul: *Știma apelor*), a görög mitológiából ismert naiaszokhoz vagy najádokhoz hasonlóan, az édesvizek gondozói. Ez a kettős figura, amely a képregény történetének központjában áll, nemcsak az édesvizek békéjéért felel, hanem néha bosszúálló is, ilyenkor árvizeket vagy szárazságot hoz. A román iro-

dalomban több szerző is utalást tesz ezekre az elbűvölő mitológiai lényekre: Mihail Sadoveanu a *Zâna lacului*, Vasile Voiculescu a *Loștrița*, Cezar Petrescu pedig az *Aranca, știma lacurilor* című versében.

Csak hogy a *Vízitündér* három női alakja nem sellőszerű lényként jelenik meg, hanem olyan alakváltóként, amely vidra bőrbe bújva óvja a természetet. Az, hogy a vidra ragadozó állat, jól tükrözi a vízitündérek jellemének kettősségét: néha aranyos, játékos kisállatok, máskor veszélyes vadászok.

A mesék világában gyakran találkozunk állatbőrbe bújt vagy abban született hőssel, akitől jövőbeli kedvese ellopja bundáját, majd megsemmisíti, hogy örökre emberi alakja maradjon. Ilyen történetet olvashatunk például Benedek Elek gyűjtésében, a *Sárga kicsi kígyóban*. Ebben a mesében a szegény ember fia születik kígyóbőrben, és ilyen alakban próbálja elnyerni a királykisasszony kezét.

A képregény vízitündérei alakváltó mesehősökként a természet és az ember között állnak, inkább a természet oldalán. De miért is van szüksége a természetnek védelemre?

Varázslatos képek és balladai homály

A csodálatos mese történetével együtt a képregény rajzai is részei a varázslatnak. A kiadvány lakkozott oldalainak színvilága, a képekben kiemelt részletek, a régi fotókkal ábrázolt múltó, a szereplők arcjátéka, a gondolatbuborékok formája beszippantja az olvasót a képregény mesevilágába.

A borítón félig vízbe merülő női alak, a kép zöldes világa az erdei vizek hűvösét idézi. A lány szép vonásai azonban gyanakvásba fordulnak, mintha az olvasóval nézne farkasszemét, és azt mérné fel, hogy barát vagy ellenség az, aki épp őt figyeli. Ahogy egyet lapozunk, már egy vidra néz ránk okos szemével. A figyelmes olvasó a vidramosolyban a korábban látott vízitündér arcvonalására ismerhet.

A képregény több oldalán egyáltalán nincs szöveg, hiszen a dinamikus események a gyorsan váltakozó képkockákon pörögnek, igaz, olyan oldalak is vannak, ahol egy-egy részlet kiemelésével a képek lelassítják a történetet.

Az emberek és a természet mitikus világának különbségét a betűtípusok is jelzik: amikor a vízitündérek világában vagyunk, amikor a tündérek egymással vagy a szintén alakváltó farkassal beszélnek, amikor ráolvasást vagy átkot mondanak, ősi íráshoz, rúnákhoz hasonló betűk jelennek meg.

„Süvíts, orkán, vihart hozó,
repülj, felhő, havat ontó!”

Benczédi Anna Júlia

Benczédi Anna Júlia a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Egyetem grafika szakán tanult, hiszen akkoriban, ahogy ma sem, nem működött képregényoktatás. Az egyetem elvégzése után képregényklubba kezdett járni, ahol workshopokon is részt tudott

venni. Később maga is tartott hasonló foglalkozásokat. Műhelytitkokról, mitológiai utalásokról, a képregény stílusáról, de a folytatásról is faggattuk őt.

– Milyen **képregényhagyományhoz** áll közel a kiadvány képi világa? Milyen hagyományok ihlették a figuráit?

– Valahol a tág értelemben vett európai képregény és a japán anime határán áll. A szereplőket stilizálom, a háttereket festem, ezért inkább animációs filmhez hasonlít, mint képregényhez. Amikor nekivágtam a *Vízitündér*nek, egy **finn művész, Minna Sunnberg stílusa tetszett nagyon**. Látszik is a hatása, főleg a történet első részében.

Verespatak – Roșia Montana: A Fehér megyei település neve azt követően került a köztudatba, hogy felszíni, ciánotechnológiai aranybányát akartak nyitni a települést körülvevő hegyek felrobbantásával. Eszerint 16 km²-nyi területen kellett volna elpusztítani a természetet, öt hegyet, négy templomot, temetőket, műemlék épületeket, az Alburnus Maior ókori római vár romjait. Az arany és ezüst kitermelése után a fennmaradó ciános zagy évtizedeken át veszélyt jelentett volna a környezetre. Bár egyelőre megszűnt a bánya megnyitásának közvetlen veszélye, tavaly a román kormány ellehetetlenítette Verespatak jelölését az UNESCO-világörökségi listára.

*Károgj, varjú, zúg a szél,
esik a hó, itt a tél*” – hangzik a két vidratestvér és a farkas varázslata, amellyel meg akarják védeni hegyeiket és azok élővilágát a betolakodóktól.

A történet folytatását nem áruljuk el, de nem is zárul le teljesen, hiszen a szerzők elmondása szerint már úton van a folytatás, amelyet mi is nagy izgalommal várunk!

A képregényt online is megtaláljátok itt:
<http://hu.mereledeaur.ro/index.php/vizitunder>

– A képregény címe **a görög női istenségeket, a naiaszokat** idézi meg: a rajzok elkészítésében támaszkodtál-e ezeknek a lényeknek valamilyen korábbi művészi ábrázolására?

– Nem, ez nem fordult meg a fejemben, pedig milyen jó ötlet lett volna!

– Egy interjúban azt mondtad, hogy a lehető „legkomplicáltabb stílust” választottad a rajzokhoz. Mit jelent ez?

– Egy kicsit túl van dolgozva, emiatt nagyon időigényes munka volt. Tiszta, egyszerű, pontos mesemondás helyett túlcifrázott lett. Ez nem rossz dolog önmagában, csak vasárnap este az, amikor még mindig nincs meg az a rongyos oldal, pedig egész nap ezen gürögtem!

– A történet, bár meghatározhatatlan múltban játszódik, engem nagyon emlékeztet a verespataki aranybányászati történetére az emberi kapzsiság határtalanságáról a természet kincseivel szemben. Volt ebben a párhuzamban tudatosság?

– Nem szándékosan. Nem akartuk aktivizmus felé vinni a mesét, de általánosan a mohóság és emberi telhetlenség nagyon benne van. Persze, **az emberek nem mindig gonoszak, míg a természet védői sem mindig ártatlanok**.

– Mikor vehetjük kezünkbe a képregény folytatását? Tudnál még ajánlani magyar nyelven hozzáférhető képregényt fiatal olvasóinknak?

– A második kötetet 2020-ra tervezzük, valószínűleg a kolozsvári Jazz in the Park rendezvény alatt fogjuk bemutatni, ahogyan az elsőt is. **Bill Waterson Kázmér és Hubáját ajánlom mindenkinek, mindig.**

(Részletek a képregényből a 13. oldalon)

Jakab Villó Hanga

Arcok az előőrsből: Gál Hunor

1995-ben születtem Gyergyó-szentmiklóson. A kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem magyar és komparatistika szakos hallgatója voltam. Ex-bölcsészkaros költő tehát. 2014 óta rendszeresen publikálok különböző irodalmi folyóiratokban, portálokon.

Egyaránt foglalkozom zenével és festészettel is.

Egy szöveg mindig nehezen kezdődik. Soha nem tud megvalósulni, ha nem foglalkozom vele eleget, és éppen ezért, amíg formát ölt, addig a legjobb dolgozni vele. Miután elkészül, megkeresi a saját barátait, olvasóit, így a folytonos elengedés az egyetlen dolog írás közben, ami összeköt a sorokkal. Ezért lehetőleg teljes csendben dolgozom, egy távolságtartó macskát simogatva.

frekvenciák

gyermekké lettem
a gyermekek között
poggyászként cipeltek
állomásokon
várótermeken

két kerékkel
vagy csak kézbeli
hol az egyik kerék marad el
hol az egyik fül szakad le

addig gyúrték belém magukat
míg ki nem szakadtam
addig csavartak
míg meg nem hajoltam

la szomjúságról

merdálás napján esett.
azok szerint, akik mindent
tudnak még negyven napig
fog. azóta volt már jó idő
papírba tekert füstös szájszagok, özvegy szél, s a napok
mint a tojás.

akik mindent tudnak azt
mondták nincs halál
mert nem gondolkodunk
hülyeségeken. napkeltekor
kell meggyújtani a tüzet
napnyugtára csak hamu
marad.

akik mindent negyven napig
papírba, mint a tojás
most nosztalgiából falakat
emelnek, ólomlábakon jár
az idő.

ez a kudarcunk
nincs saját tragédiánk

klasztrol

kabát
nélkül állsz csupasz
hús, a szoba, amiben laksz
visszatartom a lélegzetem, hogy
azt hidd betonfal vagyok. nem figyelsz

a finnyás részletekre pedig nincsenek
bogarak bent. félek tőlük. mint
egy paraszimbiózis. felriadsz
éjszaka, amikor kiengedem
a reggel bezárt levegőt

mert örökösen
két bélmozgás
között lavírozol.

torz

emberi hangok vannak a kazánban
ezek fűtik be télen a teret
amikor kátrányt forralok
nyomott mellkasodban
két tüdő között

ahol vasalt életek lebegnek
vacogófehér zubbonyokban
és azon gondolkodom
még mennyi füstöt bír el a tested,

olyan
mint a szürke diszperzit
mint a réz
tele van dühvel.

Az okos anya

Egyszer volt egy szegény cigány asszony. Télen elment a városba seprút árulni. Volt két kis gyermeke, nem hagyhatta a sátorputriban, tehát magával vitte. Eladta seprújét, és ment hazafelé. Hát a hólepte mezőn egy farkas iramodik neki. Mondta az asszony a gyermekeknek:

– Most aztán kiáltatok, ahogy csak bírtok: Farkashúst! Farkashúst!

És a gyermekek torkukszakadtából kiáltották: „Farkashúst! Farkashúst!”

Meghallotta a farkas, megállott és kérdezte az asszonyt:

– Mit kiáltanak a purdék?

Felelt a cigány asszony:

– Farkashúst, mert a farkas húsát nagyon szeretik.

Látod, milyen erősen kell őket tartanom, ha eleresztem, rögtön széttépnek téged!

A gyermekek mind kiabáltak: „Farkashúst! Farkashúst!”

Megijedt erre a farkas és elszaladt. Találkozott egy fáradt rókával. A róka megszólította:

– Hová sietsz, farkas koma?

A farkas megállott, és elbeszélte a róka komának, hogy találkozott egy cigány asszonnyal, két gyermeke mindig csak azt kiáltotta: „Farkashúst! Farkashúst!”, s ha az asszony nem tartotta volna vissza őket, széttépték és megették volna. A róka kikacagta a farkast, s így szólt:

– Mégiscsak ostoba golyó vagy te, farkas koma, hogy a kis gyermekek is megszalajtanak téged. Én fáradt vagyok, s nem térhetek vissza veled. De tudod, mit? Ezzel a kötéllel köss engem a hátadra, hogy le ne bukjak, s aztán

fuss vissza, ahogy csak tudsz. Majd utolérjük az asszonyt a két purdéval, aztán ketten szépen felfaljuk.

Hátára kötötte tehát a farkas a rókát, és az asszony után szaladt. Amint az asszony meglátta őket, odakiáltott:

– Mégiscsak lusta fickó vagy te, róka! Három farkast ígértél nekem, s most csak egyet hozol! Mit egyenek éhes rajkóim ezen a silány farkason?

Meghallja ezt a farkas, hátat fordít és rohan lélekszakadva. A róka lecsúszik a farkas hátáról, nem bírja hamar feloldani a kötelet és széttúzódik a köveken. A farkas pedig fut, fut vaktában, belebukik egy mély gödörbe és kitorri a nyakát.

(Forrás: *Miért nem tudnak a fák járni?* Erdélyi cigány népmesék. Gutenberg Kiadó, Csíkszereda, 2015)

Sipos-Gaudi Tünde illusztrációja

A rossz anya (részlet)

Ezután mintegy hét múlva mondá neki a sárkány, hogy tegye magát ismét betegnek, s kívánjon vizet ama hegyekről. Így betegnek tette magát. Mikor a fia meglátta, hogy beteg, elkezdett sírni, mondván: Istenem, meghal az én édesanyám, mindég – mereo – beteg.

Ezután anyjához ment s kérdezé tőle: „Mi bajod, anyám?” „Ímé, anyámé, meghalok. Azonban felkelek, ha vizet hozol nekem ama legmagasabb hegyekről.”

A leány pedig felelé: „Menj, fiú! De félek, hogy a fellegek megesznek, és amott ama nagy hegyek megfognak és megölnek téged. Vedd az én lovamat, melynek huszonkét szárnya van, s mikor odaérkezel, maradj távol félnapig, mert félnapkor (délben) a he-

gyek és fellegek asztalhoz ülnek, hogy ebédeljenek. Te pedig akkor eredj a korszóval, meríts gyorsan vizet, s szaladj el.”

Akkor a fiú a korszót elvette, s elindult oda ama hegyekre, és ott ült, míg a nap a középre érkezett. S ekkor elment, és vizet vett s elszaladott.

A hegyek is, vizek is meglátták, és utánairamodtak, de nem bírták megfogni.

S elment a fiú a leányhoz. Akkor kapta magát a leány, s elvette a korszót a vízzel, s mást adott neki, anélkül, hogy ő tudta volna.

S a fiú felkelt, hazament, s anyjának adá a vizet. S ez felkelt.

Ezután a fiú elment az erdőbe vadászni.

Az anyja pedig elment a sárkányhoz, s azt mondta neki: „Hozott nekem vizet is, mit csináljak vele?”

Íme, mit tégy: „Kezdj vele kártyázni. Azonban mondd ezt neki: Fogadásra, mint apáddal szoktam volt játszani.”

Ekkor a fiú hazaérkezett, és látá anyját jókedvvel, s ez neki is jólesett. Anyja pedig mondá az asztalnál, midőn ebédelték: „Anyámé! Íme, midőn apád még élt, mi mit csináltunk! Mihelyt ettünk s felkeltünk, kártyázni kezdtünk fogadásra.”

Erre a fiú: „Ha akarod, játszál velem is, anyám!”

Aztán leültek s játszottak, s az anya maradt nyertesnek, és selyem kötelet vett elő, és olyan szoroson megkötötte fiának két kezét, hogy a kötél bevágott kezeibe.

S a fiú elkezdett sírni, s mondá anyjának: „Anyám, oldozz fel, mert meghalok!” Az anya ezt felelte: „Ezt akarom én veled tenni.”

S előkiáltotta a sárkányt: „Jer ki és öld meg őt.”

2. Anyakép a cigány népmesékben

Az anyákról jobbra pozitív képet találunk a cigány népmesékben, amelyekben leginkább a családról gondoskodó anya alakjával találkozhatunk: ha meghal, azért kell új feleséget venni a házhoz, hogy legyen, aki főzzen, mosson, takarítson. Az anyai szeretet a gyerekekről való gondoskodásban mutatkozik meg. Hogyan nyilvánul ez meg *Az okos anya* című mesében? A veszélyérzet (a farkas felbukkanása) felébreszti a gyermekeit féltő anya védekezőösztönét. Mivel fizikai erejével esélytelen, cselhez folyamodik, ravaszágát használja fel a farkas ellen: gyermekeit arra biztatja, hogy „farkashúst” kiáltsanak. Ezt hallva a veszedelmes ellenség meghátrál. Az anya okos helytállása, helyzetfelismerése a megkettőzött ellenséggel (a farkassal és a rókával) szemben is érvényesül, a róka közismert ravaszágával szemben is hatékony. A rókát cinkostársának állítja be a farkas előtt, aki másodsor is pórul jár, félelmének válik áldozatává, és vele pusztul a róka is. Ezzel a történet végén helyreáll a népmesei világrend: a gonosz bűnhődik, az ártatlan, a jó életben marad. A cigány asszonyt leleményességén kívül egyéb, rendkívülinek mondható képessége is segíti a farkas legyőzésében: ért az állatok nyelvén. A farkas viszont nem érti a gyermekek beszédét, csak a cigány asszonyét, aki kettejük párbeszédét szükséglete szerint használja fel.

Vekerdy József mesekutató szerint a cigány mesemondók nyersanyagukat (a cselekmény elemeit) az európai népmesékből veszik át, de a kölcsönzött elemek egybeszerkesztésében már nem követik a forrásokat, hanem saját ízlés érvényesülésének engednek szabad teret. *Az okos anya* című mesében a magyar népmesék két ismert motívumát is azonosíthatjuk: a rókát cipelő farkas *A farkas és a róka* című

A sárkány erre kijött, elövette és darabokra aprította, s egy átalvetőbe téve lovára tette, s ennek utat adott, s ezt mondta lónak: Hordozd őt halva, te ló, ott, ahol élve hordoztad.

A ló pedig a fiú kedveséhez volt tanítva, s egyenesen odament hozzá.

Mikor a leány ezt meglátta, elkezdett sírni, s elövette, és darabról darabra összeállította, s ahová nem jutott, felvagdalta a malacot, és malachúst tett oda.

Így minden darabját helyrerakta. Aztán elövette a vizet, és rátöltötte, hogy megfagyott. S az almát a szájába csavarta, s erre a fiú feltámadott.

Akkor a fiú felkelt és hazament az anyjához, s a földbe egy karót tett, s egy gyékénybe tette az anyját is, a sárkányt is. S tüzet adott nekik, s elégték. Onnan elment a fiú, s elvette a leányt, lakodalmat csinált, s a lakodalom tartott három hónapig éjjel és nappal.

(Forrás: Bari Károly – *Régi cigány szótárak és folklórszövegek*. Harmadik kötet. Hagyományok Háza, Budapest, 2013)

mesében fordul elő, az okos anya mesealak pedig *Az okos leány* című mesét idézi fel számunkra. Mindkét mesemotívumot szabadon, a kitalált téma logikáját követve használja fel a cigány mesemondó.

Előfordul olyan mesemotívum is, hogy az édesanya akarja önös érdekből elemészteni a fiát, ne akadályozza őt új szerelmi kapcsolatában. Ilyenkor azonban a bűnhődés sohasem marad el. A 19. század végén Brassó megyében lejegyzett, *A rossz anya* című cigány népmesében az anya egy sárkánnyal szűri össze a levét, és fondorlatos módon el akarja pusztítani saját fiát, hogy ne állhasson szerelmük útjába. A mese aprólékosan ábrázolja az asszony gonoszságát és ravaszágát; betegséget színlel, és képtelen kérésekkel áll elő, amelyekkel életveszélynek teszi ki a fiát. A fiú vakon bízik édesanyjában, és háromszor teljesíti kívánságát. Amikor kideríti az igazságot, először megkegyelmez neki, de az anya a sárkány biztatására újra próbálkozik, a fiú ekkor már nem kíméli, megöli az anyját és szeretőjét, a sárkányt. „Akkor a fiú felkelt és hazament az anyjához, s a földbe egy karót tett, s egy gyékénybe tette az anyját is, a sárkányt is. S tüzet adott nekik, s elégték.”

A kegyetlen anya képe többször megtévesztésként fordul elő a cigány népmesékben. Csenki Sándor bihari cigány mesemondó *A kutya* című meséjében a szolga ellopja a gyermeket a szülőanyjától, a falat bekeni vérrel, és azt terjeszti, hogy az anya megette saját gyermekét. Ezért az anyát kegyetlen büntetéssel sújtják, élve temetik el. A rendkívüli képességekkel született kisfiú azonban kideríti az igazságot, a szolga megbűnhődik, az anya pedig feltámad. A gyermekkel való rossz bánásmód a ►►

Cimbora kihívás 2.

10 könyv 10 kihívás

A Cimbora tízregényes kihívást indít fiatal olvasóinak
Vedd fel a kesztyűt!

A képen látható tíz ifjúsági regényt dobjuk be a játékba: ha 12–15 éves vagy, **válassz egyet közülük, olvasd el, és dönts, hogy a tíz kihívás melyikét társítod a könyvhöz:** új fejezetet (1), novellát (2), jelenetet (3), könyvajánlót írsz (4); könyvtrailert (5), véleménykutatást (6), feladatsort (7), képregényt (8) készítesz hozzá, vagy egy új szereplő (9), egy elhallgatott titok (10) történetét írod meg.

WÉBER ANIKÓ: El fogsz tünni

WÉBER ANIKÓ: Zuhanórepülés

WÉBER ANIKÓ: Az osztály vesztese

MÉSZÖLY ÁGNES: Szabadláb

LABODA KORNÉL: Máté pont indul

BÓDIS KRISZTA: Carlo Párizsban

ERDŐS ISTVÁN: Rajkó

JULIE ANNE PETERS: Amikor ezt olvasod, én már nem leszek

ANNA WOLTZ: Gipsz

SARAH COHEN-SCALI: Max

Javasolt terjedelem:

- Könyvajánló (2500–5000 leütés)
- Könyvtrailer (50–60 másodperc)
- Véleménykutatás a könyv sztorija alapján (10 kérdéses kérdőív, 10 vélemény és ezek értékelése 2500–5000 leütésben)
- Feladatsor készítése irodalomórai foglalkozáshoz (10 kreatív feladat szerkesztése egy meghatározott korosztály számára)
- Egy új fejezet megírása (5000–7500 leütés)
- Egy új szereplő bevezetése (2500–5000 leütés)
- Egy meg nem írt részlet kifejtése (2500–5000 leütés)
- Egy jelenet megírása állat vagy tárgy perspektívájából (2500–5000 leütés)
- Új novella, a regény egy mondatával kezdve (2500–5000 leütés)
- Képregény készítése (legalább egy fejezet feldolgozásával, minimum hat képben)

A pályázatok elbírálásának szempontjai:

- kreatív: nyelvhasználatban és tartalmában meglepő
- okos: a kreativitás tartalommal társul, a pályázó nem tanmesét ír, de munkájának célja van a világgal
- műfaj: a kiválasztott feladat kereteinek követése és/vagy érzékelhetően tudatos, „pimasz” kijátszása
- vélemény: fogadd el a hasznos tanácsot, de ragaszkodj saját ötletedhez, meglátásaidhoz.

Mit nyerhetsz a pályázattal a tapasztalaton és új élményen kívül?

A 2020-as Cimbora Kaláka Táborban való részvétel (egy pályázó), a tíz könyv valamelyikét (tíz pályázó) vagy a háromhavi Cimbora-előfizetés egyikét (három pályázó).

A legjobb szövegeket a Cimbora oldalain közöljük!

Jelentkezés

Az online elérhető jelentkezési ív kitöltésével tudsz feliratkozni a pályázatra!

A jelentkezési ívet a **Cimbora – Kíváncsi diákok lapja** Facebook-oldalán találod.

Jelentkezésed **2019. november 25-éig**, pályamunkád **2020. január 13-áig** várjuk.

►► mostohákra jellemző az európai mesekincsben, verik, éhezettetik vagy el akarják veszejteni őket. Erre a cigány népmesékben is találunk példát: Ámi Lajos szamoszegi mesemondó meséjében a mostoha kiviszi az erdőbe a három gyermeket forgácsot szedni. A férjének, az édesapának azt mondja, hogy köleskásával jelöli meg az erdei utat, így a gyermekek könnyen hazatalálhatnak. Az erdei madarak viszont felszedik a kölesszemeket, a gyermekek pedig az erdőben rekednek.

Nagy Olga ismert mesegyűjtő és mesekutató is megállapítja, hogy a hűtlen anya, a hűtlen nővér vagy a hűtlen feleség mesetípusok variánsai nagyon sokszor szerepelnek mind a magyar, mind a cigány mesekincsben. Ezek a változatok lélektani szempontból sokszor hitelesen ábrázolják a szerelmi partner hiányát. Nagy Olga véleménye szerint a népi tudat reális megfigyelése fejeződik ki ezekben a történetekben: „Az anya nem alapján véve gonosz, hanem csak gonosszá válik egy adott lélektani, kritikus pillanatban.”

KARINTHY FRIGYES

Az ige így született...

Testvéreim, farkasok, gyönyörű leopárd
Foltos hiéna, bátyám és rokonaim mind
Páva, cifra kuzin, nagynéném, zöld papagáj
Otromba, bölcs elefánt, mókás maki, bánatos marabu
Elbújtam itt a bokorban, hagyjatok egy kicsikét
A Bozót Törvényét jól ismerem én
Kutyával ugatok, üvöltök a sakállal
De ez most nem szemeteknek szól
Mindenre könyörgök!
Friss koncot hagytam a tisztáson, rágjátok le sietve
(Mindjárt jövök én is) csak ezt a pár jelet itt
Hadd karmolom csorbult körömmel a barlang szikla-
falába
Hogy visszatáljon százezer év múlva eltévedt utódom
Magamban hadd makogok, hadd hallja fülem csak
A hangot, a hangot, a tompa zörejt, mit a Lélek
Szorít ki, belülről, kifelé fordult zabáló bestiaszámon

Sorozatunk első részében Kemény István Leglassúbb
Tevéje segített kimozdulni a napi rutinból, Karinthy Fri-
gyes versében meg azt olvashatjuk, hogyan szólal meg a
Lélek hangja, hogy könyörgés, ima, vers legyen belőle.

Nem tudom, mi készíti az embereket arra, hogy
jeleket hagyjanak hátra, de gyermekkoromban mi is
fölrírtuk szénnel a nevünket nagyapám erdei házának
gerendáira (néhány napja a királyfürdői Festő-borvíz-
nél pedig már az új nemzedék globalizált jeladásaival
szembesülhettem: „Leave this place!”, „Go back! Ghosts
are real!” – írta föl valaki figyelmeztetéseit a borvízkút
falára). Szóval: miért hagyunk jeleket hátra? Azért, hogy
„visszatáljon százezer év múlva eltévedt utódunk”,
ahogyan Karinthy Frigyes versében is olvashatjuk? Ezért
is, persze. Igen ám, csak hogy Karinthy sem fejezi be a
verset a tizenharmadik sornál, a helyzet tehát egy kicsit
bonyolultabb.

Vannak testvéreink, vannak rokonaink, ismerjük a
Bozót Törvényét, ugatunk a kutyával, üvöltünk a sakállal,
tudjuk, hogy ölni kell, élni kell („friss koncot hagytam a
tisztáson, rágjátok le sietve”), aztán történik velünk va-
lami, mi pedig „elbújtam a bokorban”, hogy az a valami
megszülethessék „makogó két vastag cserepes ajkunk
között”, hogy „zabáló bestiaszánkkal”, „előrebukó torok-
kal” elhöröghessük az új jeladást.

Valami van itt, mit a Bozót hiába figyelne
Amire felelni szárcsa hiába vijjog,
Hiába rikkant a rigó, béka hiába kuruttyol
Valami van itt, valamit szimatolok
Amivel együtt ketten vagyunk csak égi vizen
Vízi mezőkön –
Önmagam és én – én és ő – apja nem én
Vagyok – s ő mégse apám
Van valami, más, mint ez a Törvény
Van Valaki, kit nőstény nem szült, hím sose nemzett
Nem anyaméhből származik, itt születik most
Makogó két vastag cserepes ajkam
Kínjában széttárt nyílása közül
Buggyánó könnyek magzatvize mellől
Ahogy előrebukó torokkal
Hörgöm el az új jeladást: is-ten...
Is-ten... is-te-nem könyörülj!

Az ige így született... De
tényleg így, ilyen egysze-
rűen, sorról sorra haladva
születik a vers? Nyugodt
lelkiismerettel állítom, hogy
igen! Csak esélyt kell adni
neki, és velünk is megtör-
ténhet a csoda. Nem baj, ha nem mi írjuk a verset, elég
elolvasni is, és bennünk is megszületik az a „nem nős-
tény szülte, nem hím nemzette” valami, amivel aztán
sokáig együtt lehetünk, csak ketten, „égi vizeken”, „vízi
mezőkön”, fittyet hányva a Bozót Törvényére, magya-
rán: a napi rutinra!

A fiatal Weöres Sándor – egészen sajátos szempon-
tok szerint – tizennyolc kategóriába sorolta a világiro-
dalmat. Érdekes módon Szent Ferenc *Naphimnusa* vagy
Celanói Tamás *Dies irae* című verse Danténál és Aiszkhü-
losznál is magasabb polcra került nála! Szent Ferencék
fölött következnek az evangéliumok és a Rigvéda egyes
részei, ezek fölött van a Miatyánk, a piramis csúcsán meg
ott ragyog teljes pompájában az ábécé – amely Karinthy
Frigyes versében először még csak csorbult körömmel a
barlang sziklafalába karmolt egy-két jel, de mi tudjuk, a
vers végére már megszületik az új jeladás: „is-ten... / Is-
ten... is-te-nem könyörülj!”...

Karinthy Frigyes
(Budapest, 1887. június 25. –
Siófok, 1938. augusztus 29.)
magyar író, költő, műfordító

Külső-belső falak között (2.)

François Bégaudeau kortárs francia író, kri-
tikus, forgatókönyvíró, énekes, színész, producer. 1971-ben
született egy nyugat-franciaországi kisvárosban, Luçon-
ban. 2008-ban **A falak között** című regénye alapján for-
gatott, azonos című film, Bégaudeau-val a főszerepben,
elnyerte az Aranypálmát a cannes-i filmfesztiválon. A re-

gény önéletrajzi elemekre épül, a párizsi
általános iskolának, a Collège Mozart-
nak egy harmadik (a romániai oktatási
rendszerben: nyolcadik) osztályáról szól.
Alább újabb részletet olvashattok a re-
gényből.

Éjszaka nem aludtam jól, ők aludtak a padokban. Nyílt
az ajtó anélkül, hogy kopogtattak volna, Sandra megje-
lent, és még a falak is remegtek.

– Jnapot.

Úgy hadarta a köszönést, mintha azt akarta volna
értésemre adni, most nem ér rá magyarázkodni a késés
miatt, már sietett is a terem hátsó felébe, sebesen maga
mögött hagyva megszokott helyét Hinda mellett, aki nem
igazán volt elemében ma, lehangoznak látszott, szép fe-
kete szeme most nem ragyogott. Sandra ledobta táskáját
az asztalra, amelynél Soumaya addig egyedül ült a hátsó
sorban, és lehuppant a Holidays in Ireland poszter alá.

– Miért nem a helyedre ültél?

– Azért, mert, tnárúr.

– Meggyőző magyarázat.

– Nem mondhatom el, tnárúr.

– Szigorúan titkos stratégiai információ?

– Hogy értve, tnárúr?

– Vagyis államtitok?

– Mi az az államtitok, tnárúr?

– Hát egy nagyon titkos titok.

– Az.

Aforizmat kellett írniuk az általános igazságot kifeje-
ző jelen idő segítségével. Gibran arcát tenyerébe temetve
heherészett, mintegy Arthur visszhangjaként, aki arcát te-
nyerébe temetve heherészett valamin.

– Hallgatlak, Gibran.

– Tessék, tnárúr?

– Hallgatom az aforizmadat.

– A micsodámat, tnárúr?

– Az aforizmadat.

– Nem tudom, mi az, tnárúr.

– Ez volt a feladatod mára.

Kopogtattak. Trendi 89 Playground póló, Mohammed
Ali lépett be.

– Mondtam, hogy szabad?

– Nem, tnárúr.

– De azért bejöttél?

– Kimenjek, tnárúr?

– Nem, maradj bent.

– Miért késtél?

– A liftünk, tnárúr.

– Lassú a lift?

– Nem, tnárúr. De egyfolytában elakad.

– Borzalmas lehetett.

– Nem, nem, nyugi van.

Zirnebnék már vagy két perce fenn a keze. Rózsaszínű
kendő, fülében rózsaszínű műanyag karikák.

– Felolvashatom az aforizmadat?

– Ki vele.

– Nem vagyok biztos benne, hogy jó.

– Csak bátran.

– Csak figyelmeztetni szeretném, hogy nem biztos,
hogy jó.

– Hallgatunk.

– Ami nem öl meg, az megerősít.

– Nagyon jó.

Mohammed Ali, Trendy 89 Playground, még jóformán
le sem ült.

– Tnárúr, nem értek egyet. Például, ha eltöröd mind a
két lábad, nem halsz meg, de nem leszel erősebb.

Huszonnégyből huszonkettő értette meg nagyjából,
hogy mit jelent az „a lét értelme” kifejezés.

Frida. Love Me Twice fekete betűkkel a rózsaszín pólón.

– Azt akarja jelenteni, hogy mire való az ember.

– Jelentkezz, ha valamit mondani akarsz. Nos, mire való
az ember?

A hátsó sorban a négy fiú nem figyel.

– Kevin, téged nem érdekel a lét értelme?

– A micsoda?

– Így szoktunk kérdezni?

– Hogy?

– Látom, téged nem nagyon érdekel a lét értelme.

– De igen.

– Akkor hát mi volna az?

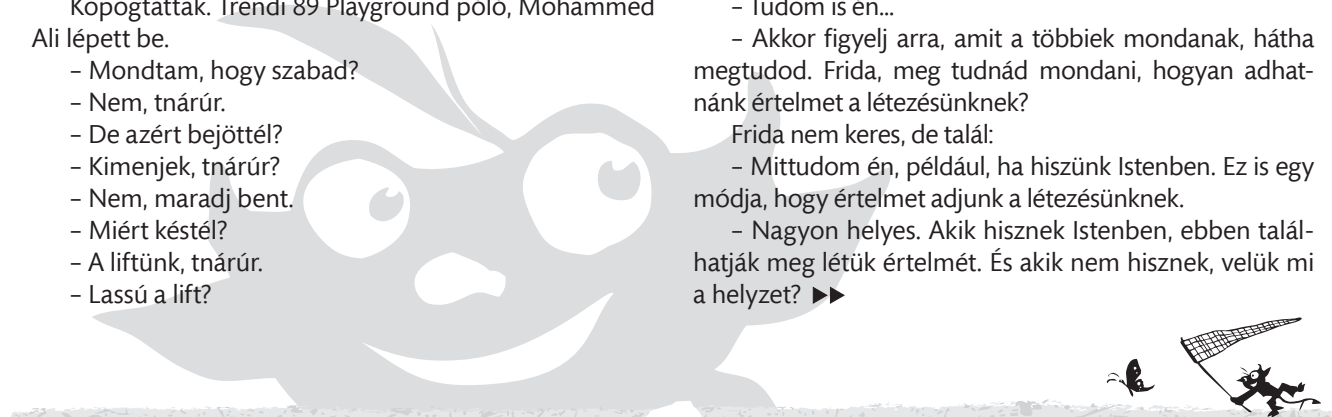
– Tudom is én...

– Akkor figyelj arra, amit a többiek mondanak, hátha
megtudod. Frida, meg tudnád mondani, hogyan adhat-
nánk értelmet a létezésünknek?

Frida nem keres, de talál:

– Mittudom én, például, ha hiszünk Istenben. Ez is egy
módja, hogy értelmet adjunk a létezésünknek.

– Nagyon helyes. Akik hisznek Istenben, ebben talál-
hatják meg létük értelmét. És akik nem hisznek, velük mi
a helyzet? ►►

Tekintet

Most látom, milyen messze jártál, mondom egy barátomnak. Látom a szememben.

A múlt hónap iszonyúan megpróbáltató volt számára, minden, amit biztosnak hitt az életében, megingott. Volt, amit el is vesztett, volt, amit nem, de akkor, amikor a nagy megpróbáltatást élte, nem tudhatta, mi lesz az, ami marad, egyáltalán marad-e még valami. Akkoriban szinte naponta telefonáltunk egymásnak, ez amúgy nem jellemző ránk. Éreztem, csüng ezen a telefonhang-szálon, ez segít neki kibírni a pillanatot. Én nem aggódtam érte, csak egyszer, egy kicsit, és aztán meg is feledkeztem arról, hogy ő hol járt, milyen lelki tájakon, vidékeken. Most, hogy ismét találkoztunk, és a szemébe néztem, ott voltak azok a félelmetes benti zordak, sötétek, kietlenek, magányosak, ott volt mindaz, amit ő átélt.

De már nem vagyok ott, mondja, amikor megjegyzem, most látom, milyen messze jártál. Sejttem, attól fél, hogy így már nem akarok barátkozni vele, most, hogy már ilyen más lett a szeme. Tudom, hogy nem vagy ott, de attól annak a lenyomata, amit átéltél, ott van, még friss. Sajnálom, hogy akkor téged nyaggattalak, mondja, és köszönöm a türelmed, remélem, hogy még mindig akarsz a társaságomban lenni. Természetesen akarok, hiszen még mindig te vagy. Megváltoztál, de a változás jó. Talán van ott valami, ami nem változik, de a változás jó, ismétlem meg.

Már nem mondom ki, mert késő van, és fáradtak vagyunk, de még álmos gondolatként áttötyög a fejemben, hogy hiszen ismét feltöltődött benne az, ami ismeretlen, és ez ismét kalandra hív, hogy ő is bejárja a saját ismeretlen birodalmait, és én is felfedezek belőle valamit. Az, amit felfedezek, biztosan változtat engem is.

Végül is semmi más nem történt vele, csak élt. Az élet pedig szüntelen változás, hullámvás, átalakulás, pusztulás és megújulás. S ha a Hermész Triszmegisztosznak tulajdonított gondolatot is ismerjük, „ahogy kint, úgy bent, ahogy fent, úgy lent”, talán másként nézünk az őszre, a kopaszodó, rothadó, sötétedő novemberre. Hiszen csupán épp egyik ciklusát éli ilyenkor a kint és a bent is, a kívül-belül élő természet.

- Négyen ott hátul továbbra sem figyelnek.
- Kevin, mit mondhatnánk egy olyan embernek, aki azt gondolja, hogy a legjobb az volna, ha az ember azonnal golyót eresztene a fejébe?
- Fogalmam sincs.
- Hagyjuk, hogy megtegye?
- Lydia jelentkezés nélkül válaszol:
- Annak van értelme, ha másokon segítünk.
- Jelentkezz, ha beszélni akarsz. Hogyan segíthetünk másokon, Lydia?
- Mittudomén, ha enni adunk nekik.
- Igen, helyes, értelmet adhatunk az életünknek, ha humanitárius mozgalmakban vagy hasonló dolgokban veszünk részt. És más módon?
- Dolgokat tanítunk nekik.

- Kiknek?
- A többi embernek.
- Tehát egy tanár életének van értelme?
- Persze, hisz neki küldetése van meg minden.
- Úgy érted, egyenesen ezért született a Földre?
- Nemtom, asszem.
- Bal oldali sor, első pad, Dico, aki eddig távolságtartóan hallgatott, megszólal:
- Ez badarságokat beszél. Na most, tanár úr, ön már születése pillanatában tudta, hogy tanár lesz?
- Nem. Csak úgy két-három éves koromtól.
- Lydia felé fordul:
- Na ugye, hogy ez itt badarságokat beszél?

Fordította: Szócs Imre

MARIA SURDUCAN-BENCZÉDI ANNA JÚLIA

Vízitündér 1.

(részletek a képregényből)

AZTÁN
MEGNÉZTEM
KÖZELEBBRŐL S
A KUTYAFÁJÁT...

EGY
HÜVELYKENYI
ARANYRÖGÖT
LÁTOK!

A PATAK
AZÓTA IS ARANYAT
MOS KI A HEGY
GYOMRÁBÓL.

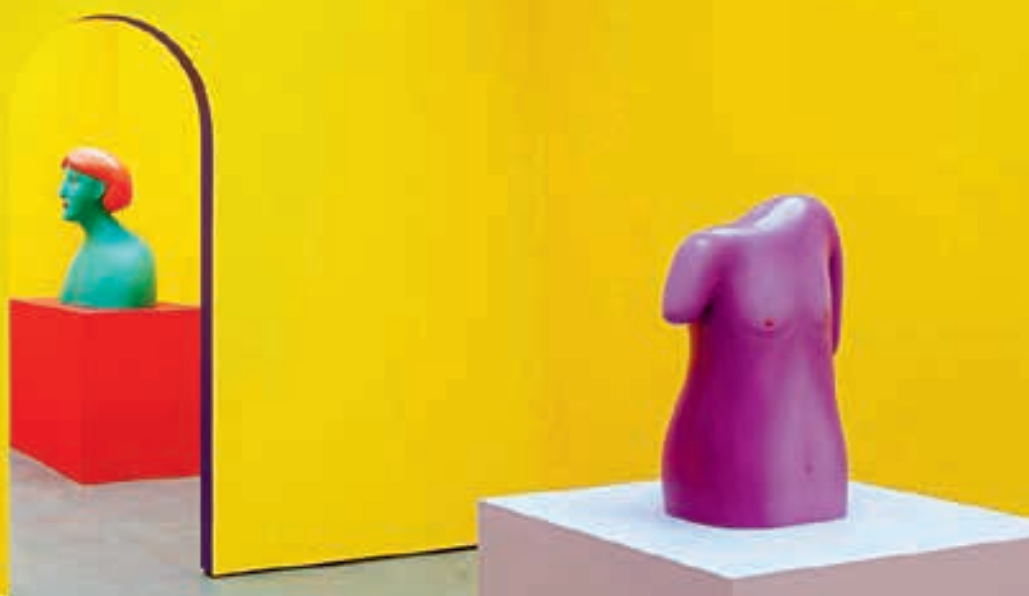

Virágos, macskás „kiállításparti”

A Szín-téren:
Nicolas Party
(1980, Lausanne,
Svájc)

nyilvánvaló, életközeli. Van, aki csak képről ismeri, vagy a csokireklámból, s azon csodálkozik, hogy nem lila ez az állat. Tehenet rajzolni nekünk egy dolog, másnak, aki csak képről ismeri, teljesen más dolog.

Party mondja egy helyen, hogy például egy portré ábrázolásában felhasznál, kisajátít – hogy ne írjam: ellop – más, általunk is ismert portrémegközelítéseket a művészettörténet arcképcsarnokából. A fák ábrázolása-

Tanult, iskolázott festő, aki korábban utcai falfirkász-ként dolgozott. Stílusa elárulja, hogy 3D-s képeket gyártott évekig, ideje másik felében pedig művészeti múzeumok padlóját koptatta. Művészete azt jelzi, hogy a világ, ahogyan ismerjük, alakul a megjelenített képe által. A fák, gyümölcsök, emberek szürrealista szűrőn

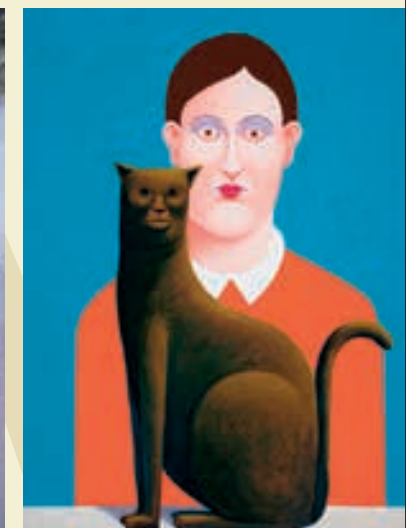
„Azt hiszem, ezért szeretem a művészetet ennyire – a legnagyobb képességünk, hogy azt is láthatjuk, ami nem létezik. Egyik kihívása az, hogy próbálunk funkciómentes, hasztalan tárgyakat létrehozni, amelyekre, úgy érezzük, mégis szükségünk van.”

keresztül kelnek életre, hasonlítanak is meg nem is az általunk megtapasztalt természeti formákra, pedig festészetének tárgya legtöbbször a minket körülvevő világ. Amelyben a reprezentáció is helyet kap.

Jó példa erre a tehen. Mifelénk jól ismert ez a jámbor állat, ittuk a tejét, simogattuk fejét, kerülgettük gőzölgő lepényét. Ez a helyzet azonban nem mindenki számára

kor szintén különböző stílusok festőinek fákról alkotott képeiből táplálkozik. De nem kizárt, hogy éppen fotóban, illusztrációban, mindenben (is) megtalálhatja azt a megjelenítési formát, amelyet felhasznál saját műveiben, saját értelmezésében. És ebben semmi probléma

nincsen, így működik ma a rendszer, a művészet reflektál a művészetre, annak hatására, az életre. Ettől is nagyon kortársnak érzem Nicolas hozzáállását. Leegyszerűsít, síkszerűsít, formái, figurái merevek, dekoratívak, színekben pompáznak, könnyen beégnék agyunkba.

Kiállított már többek között a Glasgow Modern Institute, a Dallas Museum of Art, a Centre d'art Neuchâtel, a Los Angeles Hammer Museum csarnokában. Talán ő az egyik olyan szimbolista alkotó, aki a hagyományos festészetet áttemeli az eljövendő digitális korszakba. Férfiúi szemmel, aggyal, érzékenységgel, mert ez az, ami az övé. A görög esztétikából merítve, az ideális arc, a férfi és a női, nagyon hasonlít egymásra nála is. Hála az égnek,

készült fénykép egy térben azt a bizonyosságot jelentette, hogy valóban ott volt az alany a helyszínen, és valaki lekapta. Ma már egy hasonló helyzetben azt sem tudhatjuk biztosan, hogy a helyszín valós-e, a figura valaha létezett-e stb., hiszen számítógépes programokkal mindent megteremthetünk a semmiből.

Nicolas Party fújófestéssel, krétával dolgozik, ettől ragyognak felületei. Az olajfestészetet is úzi, lásd festészeti remekeit. Témái köznapiak. Alma, fa, macska stb. a képein – talán uncsi lehet, de inkább attól, hogy sokat festették már ezeket a témákat. De ha még ma is ennyire aktuális a macska, tele vele az internet, hát miért ne? Megfesti a háttérrel a falra, ráakasztja a képet, így

mondja, még mindig érdekel bennünket a másik ember, lenyűgöz az arc, érdemes elmélyülni benne.

Portréi sejtelmesek, nem tudni egyből, mit rejtenek az arcok. Az egyiptomi szarkofágok, fáraókról készült szobrok idéződnek meg bennük. Régen egy figuráról

megmunkálja az egész kiállítóteret, színteret hozva létre, mint egykoron, a 19. században, amikor tapétára akasztották a képeket.

Hát fessetek ti is! Macskátok van-e? Esetleg tehenetek? :)

Reneszánsz kori kéziratok terített asztalai

Családi ebéd egy böjti napon, az asztalon hallal és késekkel, egy 15. század eleji német kéziratban

Szögletes tányérok, késekkel és fedeles kupákkal terített asztal egy francia kódexben (1440)

Kések és salátacsipeszre emlékeztető, érdekes tálalóvilla egy 15. századi flamand kéziratban

Christine de Pizan francia író nő kéziratainak illusztrációján külön asztaloknál tálnak a királyok, illetve a királynők és udvarhölgyeik számára (Királyok könyve, 1410–1414)

Hegyes késekkel és kezükkel falatozók Friedrich Herlin rothenburgi oltárképén (1466)

Hercegi lakoma (sültet szeletelő vendéglátóval) Giovanni Boccaccio Dekameron című elbeszélésűjteményének 1485-ös kiadásában

Főúri lakoma Valerius Maximus ókori római szerző Emlékezetre méltó tettek és mondások című művének francia kiadásában (1450–1500)

Evőeszköz nélkül terített asztal Simon Bening flamand festő miniatúráival illusztrált imádságkönyvben (Téli vacsora, 1515)

Jézus és tanítványai Brandenburgi Albert herceg imakönyvében, Simon Bening miniatúráján (Az utolsó vacsora, 1525–1530)

„Im egy kalant kültém ides Rokonom...” (Telegdy Pál)

A kőkorszakban az elsősorban fegyverként használt késeket előbb kagylóhéjból vagy kovakőből csiszolták, Kr. e. 1500 táján már bronzból, majd vasból kovácsolták (övre akasztható bronzkori kések)

A legkorábbi középkori evőeszköz-ábrázolások késekről maradtak fenn (főúri lakomát ábrázoló miniatúra egy 13. századi kéziratban)

A halat, a mártást és a sültet kezükkel fogyasztó, a levest öblös tálakból ivó normann főurak az 1070-es években készült bayeux-i faliképről

Fegyverből született evőeszközünk: a kés

Az ember legrégebb – és évezredek óta az egyetlen – evőalkalmatlansága a keze volt. A Koránban, a mohamedánok 7. században keletkezett szent könyvében olvasható a helyes étkezésre vonatkozó utasítások között: *Jobb kezed három ujjával egyél! Nyald meg utána az ujjaidat!* A kés – az őskorban a védekezés, a vadászat, az elejtett állatok feldarabolásának és elosztásának eszköze – csak a 11–12. században vált a túlélés nélkülözhetetlen kellékéből evőeszközzé.

Középkori lakomákat megőrző ábrázolások bizonyítják, hogy a kés volt az első evőeszköz, amely a terített asztalokra került. Főurak és közemberek egyaránt ujjakkal vagy késeik hegyére

szúrva emelték szájukhoz a falatokat, kezüket pedig abroszokba, apródjaink hajába, kutyáik szőrébe törölték.

A ma használt, lekerekített végű kések a 17. századtól terjedtek el, miután a Napkirály – aki híres lakomáin maga is az ujjával evett – betiltotta a vitás kérdéseket túl gyakran eldöntő, közveszélyes eszközök utcai és étkezési használatát.

A kések annál értékesebbek voltak, minél élesebb volt a pengéjük és minél drágább anyagból – aranyból, ezüstből, elefántcsontból – készült a gyakran drágakövekkel, gyöngyökkel is díszített nyelük. A 13. században az angliai Sheffield és a német Sollingen vált a késgyártás központjává.

Szólásainkban *kést forgat a szívünkben*, aki megbánt, *beletörök a késünk* (bicskánk) a túl nehéz dolgokba.

A kora reneszánsz korában az étkezők vagy a családfők szeletelték fel éles késekkel a kenyeret és a sült húst (illusztráció egy 13. századi kódexben)

A középkorban csak a leggazdagabbak lakomáin várták kések a terített asztalokon a vendégeket, legtöbbször magukkal vitték evőeszközeiket (hercegi lakoma egy 15. századi kódexben)

A nem túl bőséges ebédjét fogyasztó, kétarcú Janus isten (a január névadója) Aquitániai Eleonóra angol királyné zsoldoskönyvében, a kalendárium egyik miniatúráján (1185)

Középkori imádság- és zsoldoskönyv iniciaisját díszítő udvari ebéd zenészekkel, az asztalon kenyérral, óntálakkal, fűszertartókkal és evőeszközök nélkül (1290)

Egyiptomban 7000 évvel ezelőtt fából faragták a gyakran ember- vagy állatalakkal díszített nyelű kanalakat

A középkorban csak az uralkodók és a nemesek asztalaira kerültek kanalak (étkezés egy 14. századi zsoldárkönyv illusztrációján)

A 15. század végén írt kódexek miniatúráin már a közemberek kezében is feltűnnek a rövid nyelű, kerek kanalak (flamand kézirat illusztrációja, 1490)

A gótika korában a kanalak mérete a ma megszokottnál jóval nagyobb volt (beteg itatása egy 1200 körül illusztrált kézirat miniatúráján)

Keverő-, evő- és szűrőkanál Ibn Butlan 11. századi arab orvos könyvének 15. századi illusztrációján

A kanál mint státusszimbólum

Óskori találmány a kanál is. Barlanglakó eleink kanalai ágakra erősített fél kagylók lehettek, de már a kőkorból is készültek nagy méretű – elsősorban keverésre és meregetésre szolgáló, néha rövid nyelű bögrére hasonlító – fa- vagy agyagkanalak. Az aranyból és ezüstből készített kanalakat a Biblia említi először Mózes második könyvében.

Az ókori görög államokban a kanál a gazdagság jelképévé vált: az előkelőket nemesfémekből, a szegényeket kenyérbéلبől, fából formálták. Az evőkanalak használata először Rómában terjedt el, ahol a gazdag családokban minden újszülött ezüstkanalat kapott ajándékba. Az 1300-as évektől egész Európában szokássá vált az értékes

– gyakran apostolok apró szobraival díszített – keresztelőkanalak, az ún. apostolkanalak ajándékozása. (Ezüstkanállal a szájában született – mondjuk ma azokról, akiknek minden földi jó megadatik.)

Az 1700-as évektől már szinte minden háztartásban a terített asztalokra kerültek az evőkanalak, és hamarosan megjelentek a kisebb, teás- és kávéskanalak is. A régi idők nagy méretű kanalai a leves tálalásához szükséges merítőkanálként szolgáltak.

Szólásainkból sem hiányoznak. Cseréptálhoz fakanál (szegényhez szegény) illik, minden lében kanál a kotnyeles, kanállal meríti a tengert, aki méreténél fogva alkalmatlan eszközzel próbál nagy munkát végezni, nagy kanállal eszünk, ha vendégségbe hívnak, és megfojtana egy kanál vízben az ellenségünk.

Háziasszony fakanállal (és a nyílt láng fölött tetszőleges magasságba állítható üsttel) III. Fülöp burgundi herceg imádságoskönyvének miniatúráján (1450)

A gazdagságot jelképező – ötvösök, zománcművészek, elefántcsontfaragók által díszített nyelű – kanalak virágkora a reneszánsz korában kezdődött és a barokk korban teljesedett ki

Ebédjüket késsel és kétágú villával fogyasztó férfiak az evőeszközként használt villa első ismert ábrázolásán (miniatúra egy 11. századi itáliai kéziratban)

A 12. századi viking evőeszközökészletek része volt a feltehetőleg a konyhában vagy tálaláskor használt egy-, illetve kétágú villa

Hieronymus Bosch A hét főbűn című festményének faláncságot ábrázoló részletén kést csak tokjában, a falra akasztva, villát csupán a tűzhely mellé, a földre dobva látunk (1480)

A mostoha sorsú villa

„Úgy vitték szájukhoz a villát, hogy a nyakukat a tányér fölé nyújtották. Micsoda szórakozás volt figyelni! Akik nem voltak kimondottan ügyesek, azok a villára helyezett ételmennyiség egyforma hányadát ejtették egyfelől a tányérjukba és a földre, másfelől a szájukba” – vetette papírra Thomas Artus 17. századi francia író.

A húselekek elkészítésekor és tálaláskor használt, eredetileg egy- vagy kétágú, hegyes szerszámot Nyugat-Európában Dukász Teodóra bizánci hercegnő vette kézbe először evőeszközként a 11. században. „Olyan fényűző szokásai voltak, mint hogy étkezéskor az ujjaival nem érintette meg az ételt, hanem egy apró, aranyból való, kétágú lándzsaféle eszközzel

közelítette szájához” – jegyezte le egy krónikaíró bíboros, aki szerint „ezen hiúsága miatt el is ragadta a fekete halál” (a pestis).

A fenti idézetek híven tükrözik a középkori nézetet, miszerint az ördög vasvillájára emlékeztető villa (a kolostorokban be is tiltott) használata nemcsak nevetséges, haszontalan és férfiatlan, de veszedelmes is.

Európa főúri asztalain az újkor elején jelent meg, de használatát a 18. századig úri hóbortnak tartották. „Kenyérrrel vagy három jó ujjunkkal mindent elérünk, minek e buta szerszám?” – kérdezte Rotterdami Erasmus a 15. században, „Isten óvjon a villától!”, prédikálta Luther Márton 1518-ban, és „a jó szándékú keresztények bosszantására való sátáni eszköznek” nyilvánította a Napkirály.

A 18. századtól a villának számos változata született, köztük a hajlított fogú halvilla, a négyágú evővilla, a háromágú tortavilla, az apró halak fogyasztására szolgáló ótágú villa, kétágú tálalóvilla, a lyukas kanálhoz hasonló salátavilla vagy a diótörőre emlékeztető masztikátor (lent), amellyel a hiányos fogazatúak zúzhatták össze a falatokat

A késő reneszánsz kori kézirat illusztrációján a főúri lakoma minden vendégét kés és kétágú villa várta az asztalon

A háromágú villa megjelenése után a főúri lakomákon egyszerűbbé vált a sülték feldarabolása és a villára szúrt falatok elfogyasztása (Alonso Sanchez Coello: Királyi lakoma, 1599)

A kb. 5000 éve Kínában feltalált, a Távol-Keleten ma is villa helyett használt evőpálcika Európában is egyre elterjedtebb evőeszközzé válik (Uttagava Kunijosi: Nő evőpálcikával, 1830)

A villát a középkor végéig elsősorban az ételek fazakából, üstökből vagy az asztalokra helyezett közös tálból való kiemelésére és tálalására használták

A tálalásra szolgáló kétágú villa magyarországi használatának legrégebb (15. századi) ábrázolása a kassai dóm egyik oltárképén

A magyar főurak reneszánsz kori lakomáin az étel többnyire egyetlen tálon került az asztalra, a vendégek ebből vették ki a nekik tetsző darabokat

Kés, villa, kanál nincs zörgés nélkül

Honfoglalás kori sírok feltárásakor számos réz és vas evőeszköz került napvilágra, elsősorban rövid, egyélű kések, amelyeket övükhöz rögzített tokban viseltek eleink.

A reneszánsz korának magyar étkezési szokásairól Galeotto Marzio olasz tudós számolt be Mátyás királynak bölcs mondásairól és tetteiről írt könyvében: „Szokásuk a magyaroknak, hogy minden ételt mártásban tálalnak. [A mártásba akkoriban – nevének megfelelően – a húst és a kenyeret mártogatták.] Valamennyien egy tálból esznek, és senki sem használ villát, mikor a falatot fölemeli vagy a húsból harap. Mindenki előtt van valami kenyérféle, a közös tálból kiveszi, amit kíván, és falatokra vágva ujjáival teszi a szájába. Mátyás király is mártásos húst

fogyasztott, de míg a többieknek ujjá és ruhája mindig foltos lett, a király tisztán kézzel kelt fel az asztaltól, és soha nem szennyezte be magát, bármennyire elmerült a beszélgetésben.” Számunkra pedig szinte hihetetlennek tűnik, hogy nagy királyunk, korának talán legműveltebb uralkodója – bár volt saját villája, amit feleségétől kapott ajándékba – a kezével evett híres lakomáin.

Az ezüst- és aranykanalak használatát és ajándékozását magyar főúri körökben a 16. századtól vált általánossá. Telegdy Pál 1594-ben írta lelevelében feleségének: „Im egj kalant kültem ides Rokonom egjel szerdiket [aludtjetet] uele.”

A kanálról mint az orvoslás eszközéről egy 1665-ben kiadott Orvosi könyvecskében olvashatunk a fogfájás gyógyítására ajánlott receptben: „faczard ki az tormat egj kalanban, azutan az bal kezeden valo nevetlen

ujoddal három czeppet czeppencz az füledben”.

Evőeszközként való használatuk elsősorban a mártások tálalására és a kásák fogyasztására korlátozódott, nálunk ugyanis a leves csak az 1800-as években vált közkedvelt eledellé.

A nemesek a villát a 16. századtól kezdték használni, a polgárok és a földművesek asztalain csak az 1800-as években jelent meg. Apor Péter a 18. században még azt írta *Erdélynek változása* című művében, hogy „a magyarok kézzel esznek”, Wesselényi Miklós viszont száz évvel később már az asztali etiketre figyelmeztetett: „Rút és émelygős magaviselet az, ha valaki az asztalnál fogait villájával tisztítani s vájni akarja.”

Az alcímünkben idézett közmondás szerint pedig a legjobb csaldokban is elkerülhetetlen néha a szóváltás.

Az 1600-as évek polgári viseletének része volt a bőrtokban övre akasztott kés

Késsel, kézzel falatozva, iszogatva, pipázva és tárogatómuzsikát hallgatva mulató vítézek egy kuruc kori festményen

A nagybányai művésztelepen is alkotó Kmetty János több festményén örökített meg evőeszközöket (Asztali csendélet, 1930 körül)

Vili meg nem írt története megelevenedett a papíron

A Cimborá Kaláka Tábora irodalmi foglalkozásaiból merítettük összeállításunkban

Az idei **Cimborá Kaláka Tábora** egyik irodalomfoglalkozásának résztvevői **Kalapos Éva Massza** című regényének egy meg nem írt részét vetették papírra. Közösen találtuk ki az új részlet két kezdőmondatát, és mindenki annak az élőlénynek vagy tárgynak a szemszögből mesélte el az eseményeket, amelyet maga választott. A regényt a foglalkozások előtt közösen olvastuk, így mindenki ismerte a szereplőket, eseményeket.

A kiválasztott regényrészletből nem derült ki, hogy Vilivel mi történt pontosan a mosdóban, mitől volt vizes a feje, miért reszketett, miért kellett új szemüveget vennie, mi lett a korábbival. Ezekre a kérdésekre kerestünk válaszokat a kreatív írásokkal, amelyekből néhányat meg is mutatunk.

Találkozzunk jövőben is!

A feladatban szereplő részlet:

Vili megállás nélkül reszketett.

– Basszus... mi van?! Vili, mi van? Mi történt?

A srác nem válaszolt, csak állt lehajtott fejjel a padja mellett. A feje csurogva volt, nem tudtuk eldönteni, hogy sír-e. A legtöbben nem szóltunk semmit. Néztük, és kussoltunk. Dina nem.

– Vili! – Ő is reszketett, csak ő az idegtől. Odament a gyerekekhez, és finoman megrázta a vállát. Én arra gondoltam, most az ő keze is mocskos lesz, és mennyire király, hogy egy kicsit se érdekli. Meg, hogy ez igazából tényleg egy jó csaj. – Ki bántott?

Vili még mindig nem szólalt meg. Nem volt rajta a szemüvege, szerintem alig látta Dina arcát, vagyis alig látta volna, ha felnéz. De nem nézett fel. A padot bámulta, és csak remegett. Nemsokára Győzőék is bevonultak a terembe, olyan fejjel, mintha győztes hadjáratból jöttek volna vissza. Az egész terem betöltötte a röhögésük. Győző elment Vili és Dina mellett, aki le se vette a szemét a kis zseléről.

– Ti voltatok? – Dina hangja belevágott a röhögésbe, mint a kés. Felpillantott Győzőre, olyan arccal, mintha le akarná hányni. – Ti csináltátok?

– Mit? Jé! – Győző színlelt meglepetéssel nézett Vilire. – A kiscsávót elkapta az eső?

(3.)

– Jé, itt a nyomi srác!!

– Te kis rohadék, gyere csak ide! – hallatszott a fiú hangja a budi bejáratából. Pár másodperc után egy fiú futott végig a kabinok előtt, és mint egy Jackie Chan-filmben, a falnál megtorpant, riadtan a kézmosó felé pillantott, majd becsapta a kabin ajtaját. Két ismerős arc érkezett a fülkéhez. Ráérsen röhögtek, a hajuk összevissza állt,

(1.)

– Te kis rohadék, gyere csak ide – mondta Győző kárörvendően, és ránézett Vilire.

– Jé, itt a nyomi srác!!! – csatlakozott Subi is a csesztetéshez.

– Nem vagyok sem rohadék, sem nyomi, csak mert szemüvegem van! – válaszolta bátran.

Meghökkenem. Vili válaszolt. Győzőben láthatóan gyűlt a düh.

– Feleselni mersz? Otthon nem tanítottak meg, hogy nem szabad?! – válaszolta bátran.

Győző megragadta Vilit, elvitte a mosdó tusolójába, és hideg vizet engedett rá. Engem levett a fejről, és bezárta a fülkét. Vili nélkülem nem látott semmit. Halálra rémült. Subi a földre dobott, Győző pedig rám taposott. Ropogtak a lencsém darabjai a talpa alatt, eltört a száram is. Érzés nélkül a kukába hajított. Vilit Mis Mo, a franciatanár nő szabadította ki a fülkéből, miután meghallotta kétségbeesett ordítását.

név nélkül

(2.)

– Jé, itt a nyomi srác! – mondta Subi, belépve a mosdóba.

– Te kis rohadék, gyere csak ide! – fogott meg Győző, és bevonszolt a vécéfülkébe.

– Mit akartok csinálni velem, nem vétettem ellene! – kiáltottam rekedten a rémülettől. Nem tudtam, mit akarnak velem csinálni.

– Semmit... csak egy kicsit szórakozunk! – nevetett Győző és belenyomta a fejem a vécécsészébe. Nem értettem, miért szívatnak. Már alig kaptam levegőt, amikor elengedtek. Olyan lendülettel húzták ki a fejem a vízből, hogy a szemüvegem leesett a fejemről. Fel akartam venni a földről, de nem tudtam szabadulni. Győzőék rá is taposnak. Miszlikbe tört. Újra a hideg vizet éreztem az arcomon, az orromban, a torkomban. Éreztem a megalázást, ahogy a fejem a vécélébe merült. A kinzástól a csengő mentett meg. Győzőék elrohantak, én maradtam, ázott fejjel.

Galaczi Fanni

egyikük zsebéből kilógott a kék tokos iPhone. Ijesztőek voltak, ahogy az ajtón dörömböltek:

– Innen már sehová sem menekülsz!

Kinnebb dugtam egyik sarkamat, s onnan figyeltem a fejleményeket. Aha!... ezeket a fiúkat mindenki a budi rémeként ismeri. Nem egy gyereket szívtak meg a szemem láttára. Jó ideje itt figyelőzöm, hála a takarítóknak, akik két kerek hete nem ürítették ki a szemetesvedret. Szóval itt dekkolok szelektíven. Én is akkor kerültem a kukába, amikor egy vizes fejű srác az arcába nyomott, én meg papír létemre felszívta a vizet. Két hete figyelem a kltyóban az életet. Bakker, amíg itt lelkizek, a két tag már betörte az ajtót, kajánul nevetnek, a kis szerencsétlen gyermek meg kegyelemért könyörög...

Ebben a pillanatban két kabinnal arrébb egy másik rémült fiú tépi fel a véce ajtaját, és rohan, de még annyi ideje van, hogy rám dobjon egy újabb szemetet, amitől most egy darabig nem fogok látni semmit.

Csák Ágota

(4.)

– Jé, itt a nyomi srác!!

– Te kis rohadék, gyere csak ide! – mondta Győző, aztán... elkezdődött a műsor: Győző megragadta Vili fejét... – itt Robi egy kicsit elkalandozott, és mivel senki nem akar egy általa elmesélt, ablakból kivizslatott történetet végighallgatni – inkább szenvedés, mint szórakozás –, ezért besegíték: Penész vagyok, a narrátor. Művészlélek voltam a suliban. Most már szó szerint is lélek vagyok. Azaz szellem. Haha. Egy Penész nevű szellem.

Vissza a történethez: Győző megragadta Vili grabancát, és az egyik budiba nyomta a fejét. Az összes ilyen semmirekellőt ki kellene csapni... Ne csodálkozz, hogy ilyen érzelmes vagyok... egy szellem is érző lény! Vili szemüvege a véceben végezte. A többiek nagy röhögések közepette húzták le, és folytatták:

– Te kis szerencsétlen! A házimat még nem csináltad meg, a mai kajádat még nem adtad ide, és cigit sem szerztél mára...

Szegény pára szája a véceinek volt feszítve, esélye sem volt felelni. Subi még párszor seggbe is rúgta... majd, juji, ó, áucs... a csap alá tették a fejét, és ráöntötték a szemetes tartalmát... mindenki tudja, hogy nem csak zsepi és betét van benne.

Krecht H. Regina

(5.)

Épp a párkányon állodogáltam, amikor beszélgetésfoszlányok ütötték meg a fülem:

– Jé, itt a nyomi srác!! – mondta egy nagyobb darab fiú.

– Te kis rohadék, gyere csak ide! – mondta a másik, akit Győzőnek szólítottak.

Győző kezdte lökdösni szegényt, Subi, a másik, közben az ajtónál örködött, nehogy valaki benyisson és meglássa őket.

Látni akartam, mit történik, ezért a nyitott ablakon

próbáltam berepülni. Annyit láttam, hogy Subi elvesz egy pohár vizet, leönti Vilit, majd Győzőhöz fordul:

– Ó... ez jólesett. De szerintem nem elég neki, ennél jobbat érdemel!

– Mit akartok velem csinálni?! – kérdezte rémülten Vili.

– Ne türelmetlenkedj, mindjárt meglátod – felelt Győző, és belenyomta a kisebb srác fejét a budiba.

– Na, ez már elég jó volt?

– Aha – röhögött Subi.

Még láttam, ahogy távozás előtt Győző megütötte a fiú fejének azt a részét, amit az emberek arcnak hívnak.

Tóth Eszter

(6.)

– Jé, itt a nyomi srác!! – szűrődött be egy hang a véce előteréből.

– Te kis rohadék, gyere csak ide! – morgott egy mélyebb.

A megszólított egészen be lehetett rezelve, fogvaccgáson kívül semmit nem hallottam. Aztán fájdalmas nyögések következtek, egy tompa puffanás, és három kiskorú rontott be. Két erősebb odahurcolt hozzám egy vézna, szemüveges srácot. A fiú feje először lassan közeledett hozzám, aztán hirtelen egészen belém nyomódott. Megsajnáltam, ezért egy vízszaggal ki akartam lökni, de csak még vizesebb lett. Még mindig belém merült a fej. Féltem, hogy megfullad, ezért annyira összehúztam magam, hogy egy kis résnyi levegő válasszon el tőle. Mikor a fiúk hagyták, hogy a szemüveges felálljon, már csak reszketett, mint a nyárfalevél. Nem tudom, ki tehetett róla, az emberek vagy én. A két erős röhögve ment elújságotni hőstettük hírét. A kisebb srác lassan mozgott, sokkosan, még a szemüvegét is itt hagyta.

Bencsik Veronika

(7.)

– Jé, itt a nyomi srác!!! – Subi gúnyos szavai betöltötték az egész mosdót.

– Te kis rohadék, gyere csak ide...!

A „kis rohadék” a csapnál állt, éppen kezét mosott, a két fiú érkezésére azonban összerezsent. Szemüvegén megcsillant a neon kékes fénye, tekintete rémült volt, hátrált néhány lépést.

Győző, jól láthatóan a főkolompos szerepében, egy szempillantás alatt a „nyomi srác” mellett termett. A fiú igazi nevét nem tudom, az én jelenlétemben mindig csak „hülyegyereknek” meg hasonlóknak nevezték. Subi készségesen odaugrott, segített barátjának az áldozatuk lefogásában. Az volt a legfurcsább, hogy a kis pápaszemes meg sem próbált védekezni, amikor bevonszolták a hármasszékbe.

A szemüveg halkan koppant a betonpadlón, a fülkéből loccsanások és röhögés hallatszott.

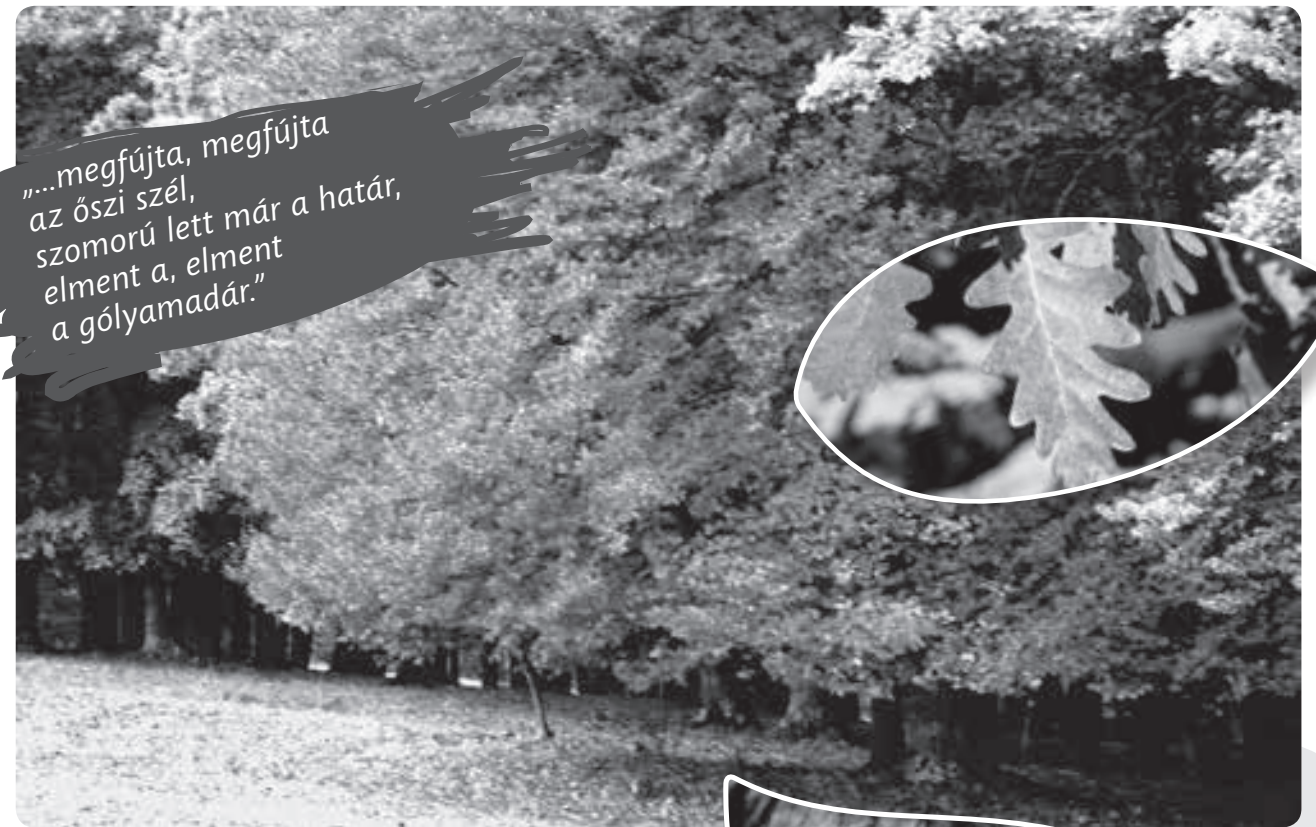
– Na, most már mehetsz, te kis fogyatékos.

A fiú csuromvizes fejjel, szótlanul sétált ki a mosdóból. Győző és Subi nevetve pacsiztak össze.

Balázs Blanka Margit

Sárgul már, sárgul már a falevél...

„...megfújta, megfújta az őszi szél, szomorú lett már a határ, elment a, elment a gólyamadár.”

Biztosan ismeritek a dalt, ám nem hiszem, hogy mindannyian tudjátok, miért sárgulnak (vörösödnek, barnulnak) meg ősszel a levelek. A magyarázatot a levelekben található apró festékanyagok jelentik. Ezek közül a zöld színű klorofill az uralkodó, ám mellette még meg-

található a sárga színű xantofill és a narancssárga karotin is. Ez utóbbi adja egyébként sok gyümölcs, zöldség, többek között a sárgarépa jellegzetes színét is.

A növények leveleiben mindhárom szín megtalálható eltérő mennyiségben. Tavasszal és nyáron a tápanyag-

előállításban fontos szerepet játszó klorofill elnyomja a másik két színanyagot, de ősszel ez megváltozik, és a korábban lebomló klorofill helyét átveszi a karotin és a xantofill. Ezért látjuk a fák leveleit sárgának, narancssárgának, vörösnek.

Néha a természetű növények, szobanövények levelei is elsárgulnak, ez különböző betegségekre, víz- és táplálékhiányra vezethető vissza. A sárgulás azonban ebben az esetben is a klorofill lebomlásának, hiányának a következménye.

Gyűjtsetek és préseljétek színes leveleket, sokáig kellemes díszei lehetnek szobátnak, osztálytermeteknek!

Várjuk kedvenc olvasmányoddal készült szelfidet a Cimborá Facebook-oldalán!

Cimborá – Kíváncsi diákok lapja

Ha még nem tetted meg, kedveld az oldalt, és küldd el a fotódat!

WILLIAM GOLDING

A legyek ura

Azért érdemes elolvasni ezt a művet, mert a szerző rávilágít a gyerekek azon oldalára, amelyet sokan nem ismernek. Ajánlom megfigyelni a gyerekek közti kapcsolatot, a cinikusságot, nagyképűséget és hasonló jellemvonásokat. A szerző a rossz tulajdonságok mellett a gyerekek kreatív, felnőtt gondolkodását is elénk tárja. A kalandos történekek miatt nehéz letenni a könyvet éjjeliszekrényünkre. Nem hanyagolhatók el a hirtelen bekövetkező, morbid történekek sem. Azért is érdemes elolvasni a könyvet, hogy megszemlélhessük, néhányan milyen szorgalmasan dolgoznak annak érdekében,

hogy kikerülhessenek a szigetről. Sokan fel sem fogják, milyen nagy bajban vannak. Fürödtek az óceánban, különböző játékokat játszottak, az igazi feladattól eltekintve. A történet végkimeneteléhez olvasd el a könyvet!

Szócs-Torma Márton

Mikes Kelemen Elméleti Líceum, Sepsiszentgyörgy, VIII. B

LOUIS SACHAR

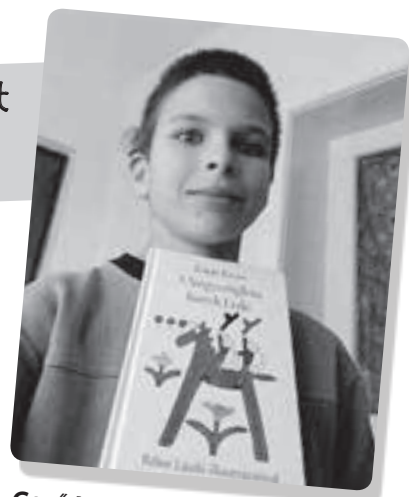
Stanley, a szerencse fia

Akarsz egy jó könyvet olvasni? Kalandra vágysz? Ebben a regényben van izgalom, rejtély és minden más! Az Amerikában játszódó történet egy szegény fiúról szól, akinek egyik napról a másikra gyökeresen megváltozik az élete. Olyan táborba kerül, amely nem cserkészlányoknak való! Itt napról napra keményebbnek kell lennie, hogy ép bőrrel hazakerüljön. A táborban sok furcsa, rejtélyes emberrel találkozik, akikkel végül nagyon jól alakul a kapcsolata.

Ha még többet szeretnél megtudni erről a könyvről, akkor vedd meg most! Garantálom, hogy nem bánod meg, mert ezzel átkerülsz egy másik világba, ahol együtt követhetjük főszereplőnk kalandjait. Érdemes elolvasni ezt a művet, mert sok mindent megtanulunk arról, milyen lehet szegénynek lenni, börtönbe való emberekkel együtt lenni egy táborban, és arról, milyen sok bajt tud okozni egy bűdös sportcipő!

Kajcsa Ákos

Mikes Kelemen Elméleti Líceum, Sepsiszentgyörgy, VIII. A

Gegő József Tibike, Jenőfalva

Tíz tény...

...Mark Twainről

1. Mark Twain, alias Samuel Langhore Clemens, a *Huckleberry Finn kalandjai* – amelyet az Egyesült Államokban csak úgy emlegetnek, mint az első „nagy amerikai regény” – szerzője nem sok évet töltött az iskolapadban. Samuel 11 évesen elvesztette édesapját, majd egy évre rá dolgozni kényszerült, hogy eltarthassa családját.

2. Bár iskolába nem járhatott, mégsem kesergett. Hitt az önfelnevelés lehetőségében, és úgy gondolta, a folyamatos olvasás és a munka révén szerzett élettapasztalatok hozzásegítik őt a megfelelő szintű műveltséghez. Minden egyes nap olvasott: a műszak végeztével zárásig a helyi könyvtárban bújt a könyveket.

3. Mielőtt híres író lett, Twain hajókormányosként kereste a kenyerét. 1861-ben azonban kitört a polgárháború, amely évekre véget vetett a civil gőzhajóforgalomnak a Mississippin folyón, így Twain a hajókormány helyett tollat ragadt.

4. Írói karrierje előtt egy röpke időre, mindössze hét hétre katonának állt. 1861 nyarán, az amerikai polgárháborúban a déliek oldalán harcolt egy irreguláris milíciában. A lőporfüstöt azonban nem kedvelte és dezertált.

5. Mark Twain Samuel Langhore Clemens néven látta meg a napvilágot. Írói álneve, a Mark Twain a hajós szakzsargon része volt, amelyet a Mississippin haladva a matrózok gyakran emlegettek. Annyit jelentett, hogy a víz két öl mély, azaz biztonsággal hajózható.

6. Mark Twain imádta a macskákat. Volt idő, amikor 19 macskát tartott, amelyekről így vélekedett: „ha az embert keresztnevének a macskával, az nem séítené az embert, de elrontaná a macskát”.

7. Az írás mellett Twain feltalálóként is megálta a helyét. Egyik találmánya, az öntapadós jegyzetfüzet igen keresett portékává vált, míg a másiktól, az eredetileg a pantallóhoz készített rugalmas pántból a fejlesztések során kialakult a melltartópánt.

8. Az író a baseball szerelmese volt. Olyannyira elkötelezetté vált a sportág iránt, hogy többedmagával társulajdonosa lett egy másodosztályú baseballcsapatnak, mégpedig a Connecticut állambeli Hartford városban játszó Senatorsnak.

9. Az 1835-ben, a Halley-üstökös megjelenése évében született Mark Twain azt jósolta, hogy mivel az üstökösrel jött, azzal is fog eltávozni az árnyékvilágból. A jóvendőlése valóra vált, hiszen az író 1910. április 21-én hunyt el, egy nappal azután, hogy a Halley-üstökös elhaladt a Föld mellett.

10. Nem meglepő, hogy egy aszteroidát is elneveztek róla: az égitest a 2362 Mark Twain néven szeli a világot.

...az úszásról

1. Bár emberszabású őseink gyakran vizek mentén éltek, és a tudósok már megalkották a vízimajom-elméletet is, elődeink alapjában véve a gyaloglásra és nem a sokkal több energiát igénylő úszásra teremtettek.

2. A gróf Almásy László által 1933-ban felfedezett, Délnyugat-Egyiptomban található Úszók Barlangjában lévő 10 ezer éves sziklafestmények a legkorábbi ismert úszásábrázolások.

3. A középkori Európában az emberek legnagyobb része nem tudott úszni, így a vízbe fulladásos balesetek az egyik leggyakoribb halálozási okok között szerepeltek.

4. Az úszás még a kora újkor hajnalán is veszélyes tevékenységként volt elkönyvelve, így az 1530-as években a német és angol iskolák, egyetemek diákjainak megtiltották, hogy gyakorolják. A szabály megszegőit egyes intézményekben szigorúan megbüntették: a vízbe ereszkedők vesszőzést kaptak. Egyes helyeken a vízbe fültakat is megvesszőzték.

5. Az ellenséges légkörben azért akadt némi reménység. Egy német nyelvészprofesszor, Nicolaus Wynmannus megelégette a gyakori vízbe fülásokat, és

Európában elsőként 1538-ban könyvet jelentetett meg az úszásról.

6. A 18. század végén forradalmi változások zajlottak Európában. Az úszásra már úgy tekintettek, mint a test edzésének egyik formájára, így a hadseregekben és az iskolákban is elkezdtek az oktatását. A franciák léptek először: 1787-ben a tengerész kiképzés részévé tették az úszásoktatást.

7. Nagy-Britanniában a 19. század első felében a mellúszás volt az egyetlen elfogadott úszásnem. Ezt is úgy mond „klasszikus módon” gyakorolták: a derék britek nem merítették fejüket a víz alá.

8. A brit közvéleményt gyakorlatilag sokkolta egy 1844-ben Londonban tartott úszóverseny, amelyen

amerikai óslakosok is részt vettek. Az egyik indián gyorsúszásban úszva gyakorlatilag leiskolázta a mellúszásban versenyző hazaiakat. A brit sajtó, a szokatlan úszásnemet barbár mozgásformának bélyegezve, nem ünnepelte a győzteseket.

9. Az úszás már az 1896-ban Athénban rendezett első olimpiai játékok programjai között is szerepelt. Az úszók négy versenyszámban versenyeztek (ekkor még csak férfiak). Az úszás első olimpiai aranyérmét a százméteres gyorsúszásban diadalmaskodó Hajós Alfréd szerezte.

10. A La Manche csatornát elsőként az angol Matthew Webb úszta át 1875-ben. Webb kevesebb mint 22 óra alatt teljesítette mellúszásban a Dover és Calais közötti 34,2 kilométeres távot.

...az elektromosság történetéről

1. Az emberiség legelső tapasztalata az elektromossággal villámcsapás, illetve az elektromos ráják és elektromos angolnák csapása formájában ölthetett testet. Az ókorban úgy vélték, hogy érdemes megérinteni ezeket a vízi szörnyeket, mert elektromos sokkoló hatásuk gyógyítja a migrént és a közvényt is.

2. Milétozi Thalész görög természettudós a Kr. e. 6. század elején rájött arra, hogy dörzsölés hatására a borostyánkő mágneseződik. Thalész a jelenséget a mágneses hatással hozta kapcsolatba, de valójában felfedezte a kapcsolatot a mágnesség és az elektromosság között.

3. Az „elektromos” (electric) és az „elektromosság” (electricity) szavak legelőször Thomas Browne *Pseudodoxia Epidemica* című munkájában bukkantak fel, amely 1646-ban jelent meg nyomtatásban Angliában.

4. Benjamin Franklinnek az 1752-es híres papírsárkányos kísérletével sikerült bizonyítania azt, hogy a villám tulajdonképpen egy természetes elektromos kisülés. Franklin a sárkánya elejére egy hegyes drótot erősített, majd egy viharos napon feleresztette azt. A sárkány eregetésére használt zsinór nedves volt, végére pedig egy fémkulcsot kötöttek. Amint kezét a kulcshoz közelítette, Franklinnek sikerült szikrákat előcsalogatnia a légköri elektromossággal megtelt zsinórból.

5. A világ első elektromos erőművének megépítése Thomas Alva Edison nevéhez fűződik. Az erőmű, amely 1882-ben kezdte meg a működését Manhattanben, New Yorkban, kezdetben 82 fogyasztó 400 lámpáját tudta ellátni energiával.

6. Az 1889-től 1893-ig hivatalban lévő Benjamin Harrison amerikai elnök sok honfitársához hasonlóan félt az elektromosságtól. Harrison rettegett attól, hogy áramütést kap, így soha nem nyúlt a Fehér Házban található villanykapcsolókhoz, amelyek kezelése így a személyzetre maradt.

7. Az első atomerőmű, amelyet energiatermelésre használtak, Oak Ridge-ben, Tennessee államban lépett működésbe 1948-ban. Az X-10-es grafitmoderálású reaktortal elsőként egyetlen izzót működtettek.

8. Az első villamosenergia-termelésű atomreaktor, amelyet egy meglévő villamosenergia-rendszerbe csatoltak, a szovjetunióbeli Obnyinszkban lépett működésbe 1954-ben.

9. Franklin D. Roosevelttel amerikai elnök szívén viselte az amerikai vidék modernizálását. Az 1930-as évek elején a farmokon élő emberek 10 százaléka rendelkezett elektromos árammal. Ez az érték 1939-re már elérte a 25 százalékot.

10. A 20. század elején a földön kitermelt olaj, kőszén és gáz mindössze két százalékát fordították elektromos áram termelésére. A század végére ez az érték elérte a 30 százalékot.

Forrás: Múlt-kor, a történelmi magazin (mult-kor.hu)

Cimbi naplója

SZÁZTIZEDIK RÉSZ

Szijasztok!

Mi van? Suli?! ☹ Reménykedtem az elején egy picit, mert mondta a Zoszi, hogy jönnek új tanárok. Kiválogatták, mondta, mert a mi osztályunkba speciális igényű diákok vannak. Válogatták? Ha nem mondta volna is, rájövök, mert a **legrosszabbak** mind nálunk vannak.

A fizikatanár aszisi magáról, hogy vonzó, mint egy *mágnes*, de pont fordítva van (taszít, azoknak írom, akik nem tanulnak fizikát, hogy a mágnesnek két pontja van – annyi, mind nekem a fizika zicce általában).

A matektanár kiismerhetetlen, mind bármelyik matekpélda egyébként. Oldjuk meg a problémát! – ez a mottója. Sakkor a pszichológus mit csinál? Oldja meg ő!

A magyartanár olyan műveltnek hiszi magát, mint egy uniós pénzből támogatott kukoricaföld, épp a ganyé műtrágya hiányzik róla. A multkor az egyik osztálytársam ett az órán, s azt kérdi tőle: – *Ottó etté?* – Erre mondja Ottó, hogy nem egy té, hanem kettő. S erre kijavítja, hogy nem kettő, hanem hosszú té! Hát igen, elég hosszú volt a tél, válaszolta Ottó. De csak magába.

A földrajztanárnéni? Egy az egybe földgömb. *Legszélesebb az Egyenlítőnél.* Kicserélték a katedrát a laborban, mert a régire már nem tudott felülni. Pontosabban nekitámaszkodni, mert ha ráül, akkor **favicc. Reccs!** Abban különbözik csak a valódi földgömbtől, hogy neki a szíve helyén van Antarktisz. Fagyos, mint egy elhullott pingvinköröm.

A rajztanárnő tiszta **Picassó** festmény. Színes, és semmi nincs rajta a helyén. **Alkossatok szabadon** – mondja. De mi csak **felkotni** szeretünk. Aszt meg ő nem szereti. Egyébként új színt hozott az osztályba, csak az a baj, hogy nem jót. *Nem festhetem lilára az avokádót!*

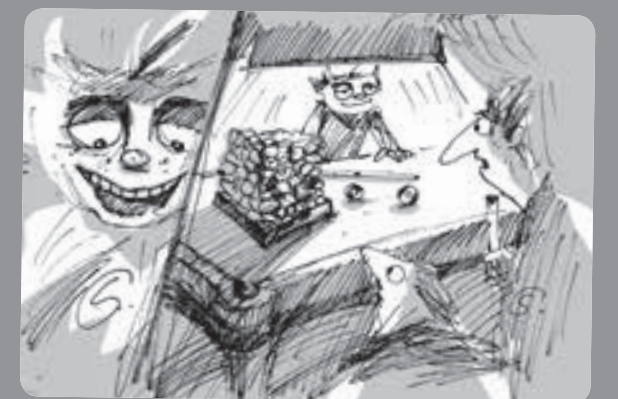
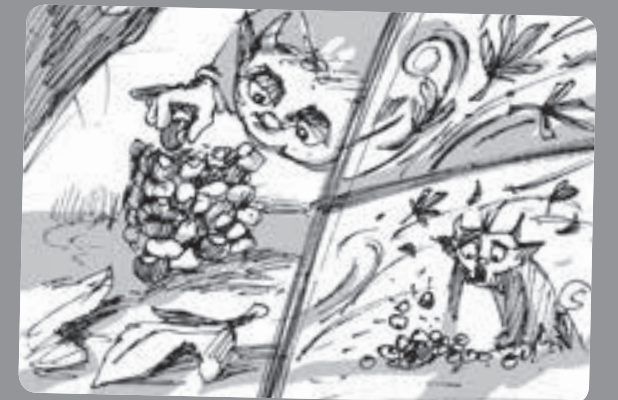
S még ott a Zoszi. 3 oldal nem lenne elég a jellemzésére. S ez még csak a külsejéről lenne. Mondjuk, a belseje se jobb, ahogy a dal mondja, kifordítom, befordítom, úgyis oszi a zoszi.

Tetlen jó dolog van, sa az 1ik osztálytársunk, aki felfedező. Magyar nyelvből felfedezte, hogy a legtöbb mássalhangzó a szavakban a csé! Kapott valami díjat is. Azt mondta, amivel a magyartanárt is meglepte, hogy *„teccsek megficselni, hocs a legtöbb csavakban ott csücsül a csé betű. Csodálatos a nyelvünk csépcsege, écs az ics, hogy egy dupla hangzácsum betű, a csé cserepel legtöbbcsör a csavakban”.* Erre a magyartanár csak annyit szól: ez igen! Tapcsoljátok meg, gyerekek! S mi tapcsoltunk, mert a tudás nem szégyen, s mi büszkék vagyunk Csabára.

Ennyi fért első idei levelembé. Kellemes tanévet! (ezt viccnek szántam ☺)

Éjjen a csengő, éjjen a hosszú szüret szünet!

Jó megoldás sose rossz

Csillag István rajzai

Cimbi

		Loránd, becézve	Lamar-tine verse	Zorro Férfinév	Francia író volt Rock and ... tánc	Liter	Szén vegyjele Megned-vesedés	Háztető jelzője ZV	Borít, fed	Nagy szláv nép	3
	1										K
	2										
Kiegészítő						Róma folyója Méhek terméke					
Literátor								Szemcsés anyag Sugár			
51 római számmal			Nulla	Erős fény-sugár					Sajt szé-lei!		
Siemens			Korai gyümölcs	Edző					Középen siet!		
					Romlott tojás Járomba hajt			Szavak zsolija Ötóra ital			
Sok...! jó-kívánság				Sír		Balkezes				Rövid-nadrág	SZ
24 óra				Régiség		Erdei állat					
	SZ	Ham-vadó					Szintén ne Német autó		Téli sport		
		Arra a hely-re kuszó							Tengeri halfajta		
Királyá avató							Anyagi részecske Japán város				
YD			Trikó Magán-vállalkozó			Olasz folyó Mely helyről?		Szagló-szerv Kérdő-hang			
Angol dzsem				A kör vége!	Hét-naponta						
Tonna				Átmérő	Radon vegyjele						
				Szemé-lyéről Albert, becézve							
Rohamoz				Angol Anna			Ezer!				
Ez a fa ékszer				60 perc			Vasút				
Szét-széled a tömeg					Régi au-tómárka Középen kiad!						
Balkáni ország lakója								Ausztria autójele			
4	J										

KÓNYA ÉVA

Evőeszközök barokk festményeken

Kását kanalazó vendégek és kézzel evő gyermekek id. Pieter Bruegel flamand művész híres festményén (*Parasztlakodalom*, 1568)

Id. Lucas van Valckenborch flamand festő tehetős polgárok ünnepi ebédjét ábrázoló festményén tálalásra és evésre szolgáló villát egyaránt látunk (*Ünnepi lakoma*, 1580 körül)

Kanalával főzeléket fogyasztó férfi Annibale Carracci bolognai művész olajképén (*Lencseevő*, 1585)

Jacob van Hulsdonck flamand művész egyetlen hegyes kést helyezett festményének terített asztalára (*Reggeli kenyérrel, sajttal, hallal, sertéslábbal és sörrel*, 1620)

Rutilio Manetti itáliai festő bibliai történetet ábrázoló képén a házigazda maga vágja falatokra vendégeinek tányérján a húst, amelyet azok kétágú villáikkal fogyaszthatnak el (*Lót megvendégeli a két angyalt, akik kimenekítik őt Szodoma bűnös városából*, 1630)

Bartolomé Esteban Murillo spanyol művész bibliai tárgyú, sokalakos festményén a gazdagon terített, L alakú asztal előterében bormester tölti meg a korsókat a vízzel, amelyet Jézus borrá változtat (*A kánai menyegző*, 1672)

Cimboró

Rendeld meg most
a **Cimborát**
a 2019-2020-as tanévre!

Éves előfizetési díj:

30 lej (3,33 lej / lapszám)

Az előfizetési díjat két részletben is
kifizetheted.

A Cimboró ára nem előfizetőknek:

4 lej / lapszám.

- KERESD AZ ISKOLAI TERJESZTŐNÉL •
- érdeklődj a 0752 062 885-ös telefonszámon •
- írd a cimboramail@gmail.com címre •

www.cimboronet